

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת וירא

וכתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (דעת נוטה תשו' ז') שעיקר מצות ביקור חולים זה להרגיע את החולה שזה חלק מרפואתו, ולכן כתב הרא"ש שעל ידי שישמע החולה קיים מצות ביקור חולים, כיון שזה עיקר המצוה לעשות לו נח"ר.

ועי' שם עוד מה שנשאל מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל על דברי הרא"ש.

ביקור חולים וניחום אבלים דרך הטלפון

והנה באגרות משה (י"ד רכ"ג) דן בארוכה אם מהני ביקור חולים על ידי טלפון.

ולכאורה זה תלוי בטעמים בגמ' בנדרים, שלפי הטעם שביקור חולים זה כדי לעזור לחולה זהו דוקא כשמגיע בפועל לעזור לו, אבל לפי הטעם שביקור חולים זה כדי להתפלל על החולה א"כ אף בטלפון יודע את מצבו, [אך ע"ש שדחה סברא זו, וז"ל 'א"כ למה צריך בכלל לילך לשם יסגי בשאלה מאחרים ויתפלל, אלא צריך לומר שאם לתפלה יותר טוב כשיראה בעצמו, מטעם שיותר מתרגש ומטעם שהתפלה יותר מקובלת כדלעיל].

כעין זה יש לדון לגבי ניחום אבלים אם מהני בטלפון, ובשעה שישב מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שבעה, התקשר אליו לנחמו מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל, ואז שאל הרב ואזנר את הרב אלישיב בטלפון שאלה זו אם מהני ניחום אבלים דרך הטלפון, ואמר לו הגר"ש, שברמב"ם בהלכות אבל (י"ד ז') כתב 'ניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים', וא"כ י"ל שדרך הטלפון זהו חסד רק עם החיים אבל לא כלפי המתים, וא"כ חסר בחלק מהמצוה שהוא גם חסד עם המתים.

ביקור חולים גדול לקטן

והנה בגמ' בנדרים (דף ל"ט ע"ב) איתא שביקור חולים אפילו גדול אצל קטן, ומבאר שם בשיטה מקובצת, דכמו שמצינו אצל אברהם אבינו שהקב"ה בא לבקרו, א"כ יש ללמוד שאף גדול אצל קטן יבוא לבקרו בביקור חולים. ולכאורה יש לשאול מה ההר"א שגדול לא יבקר את הקטן בביקור חולים, הרי זה כמו שאר מצוות שכל אחד ואחד חייב בהם.

ומבאר מרן ההפ"ץ חיים זצוק"ל (אהבת חסד ח"ג פרק ג' בהגה') שאין הכוונה לגדול וקטן כפשוטו בגיל, אלא הכוונה גדול במעלתו כלפי אחר שהוא קטן במעלתו, והר"א שכיון שאין זה לפי כבודו של המבקר הוא פטור, וכעין מה שמצינו בהשבת אבידה שיש פטור של זקן ואינה לפי כבודו, א"כ ה"נ הר"א שיהיה פטור, וקמ"ל שאף בכה"ג חייב לבקרו וכמו שמצינו שהקב"ה ביקר את אברהם אבינו.

ביקור חולים לחולה באבר אחד

"וירא אליו ה' באלני ממרא..." (שם).

כתב רש"י 'אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומו'.

וכתב השפתי חכמים, 'ביום ג' הוא נגלה אליו דאז הוא חולה ביותר, כמו שכתוב (לקמן ל"ד - כ"ה) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים'.

וכתב המהר"ל בגור אריה כאן, דיש הכרח שזה היה ביום השלישי למילתו, מפני שביום הראשון אין הוא נקרא חולה, אלא רק חולשת אבר אחד של המילה ולא נקרא חולה, ורק ביום השלישי שכל הגוף חולה, אז הוא נקרא חולה שיש מצוה לבקרו ע"ש, ומבואר מדבריו שמי שיש לו חולי של אבר אחד אין שייך בו מצות ביקור חולים.

אכן בספר פסקי תשובה (סי' רמ"ב) הקשה על זה מכמה מקומות, יעו"ש.

על מה היה כוס של ברכה

"ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באה"ל" (י"ח - ט').

רש"י כאן מביא את הגמ' בבבא מציעא (דף פ"ז ע"א) 'אמר רבי יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה'.

תורה עם גמילות חסדים

השבוע מסופר בתחילת הפרשה על מדת החסד של אברהם אבינו, שאע"פ שהיה לו סיבות טובות למה הוא פטור מהכנסת אורחים, שהרי זה היה בשלישי למילתו והקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, עם כל זה אברהם אבינו חיפש איך הוא יכול לעשות חסד, וצריך לדעת שזה היסוד של חסד, לא לנסות להתפטר מעשיית חסד, אלא אדרבה שיהיה אהבת חסד, ולרדוף אחרי עשיית חסד עם הזולת.

וכתוב בגמ' סוטה (דף י"ד ע"א) 'תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים', והמכוון בזה שהקיום של התורה זה רק אם יהיה יחד עם התורה גמילות חסדים, וסיפר נשיא ישיבת פוניבז' הגאון רבי אברהם כהנמן זצ"ל ששאלו את אביו מרן הרב מפוניבז' זצ"ל מדוע הוא משקיע כל כך הרבה בהקמת מוסדות ליתומים הרי הוא כבר מספיק עסוק בהקמת הישיבה, וענה הרב זצ"ל, שאם רוצים שיהיה קיום לתורה, זה רק אם יהיה חסד יחד עם התורה, ולכן בשביל שיהיה קיום לישיבה מוכרח שיהיה ג"כ עשיית חסד.

ועל ידי גמילות חסדים זוכים לאריכות ימים, וכך יהיה עוד שנים ללימוד תורה ועשיית מצוות, וכמו שמצינו בגמ' ראש השנה (דף י"ח ע"א) 'רבה ואביי מדבית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים - חיה שיתין שנין, ע"ש.

ומעשה שאירע באבדך יקר שנולד לו בן ולקראת הברית מילה הוא דאג לקנות את כל צורכי הסעודה, אך מכיון שהיה דחוק מאוד בממון, לא היה לו אפשרות להכין סעודה בשרית, ורק דאג שיהיה את התוספות, והיה לו חבר בעל קייטרינג, ששמע מכך, מיד הוא ניגש אל בעל הברית ואמר לו שכיון שלא מדובר על סעודה ענקית אלא רק כמנין וחצי של סועדים, לכן הוא מוכן ליתן לו במתנה את המנה הבשרית וגם להכין אותה, ובעל הברית מאוד שמח מהחסד שהוא עושה איתו, כשהגיע ליל יום הברית נכנס בעל הקייטרינג למחסן להוציא חתיכת בשר להכין לסעודת הברית, והוא גילה לתדהמתו שהדלת של המקפיא הגדול היה פתוח, ואם הוא לא היה נכנס עכשיו המקפיא היה נשאר פתוח עוד כמה ימים, וכל מה שהיה בפנים היה מתקלקל, ושם היה מאוכסן בשר בשווי עשרות אלפי שקלים.... רק בזכות החסד שעשה זכה בעל הקייטרינג להינצל מנזק כספי עצום.

מצות ביקור חולים

"וירא אליו ה' באלני ממרא..." (י"ח - א').

כתב רש"י, 'לבקר את החולה'.

ובפירוש הרא"ש על התורה כתב 'פירוש לפירושו - מלשון וירא מוכח שלא בא אלא לבקרו, מדלא כתיב אחריו לא אמירה ולא דיבור, ובא ללמד דרך ארץ שיש לו לאדם לבקר החולה ואפילו לא ידבר עמו דבר, כגון שמצאו ישן וניחא לו כאשר יגידו לו לחולה כי בא פלוני לראותו עושה לו נחת רוח'.

ומבואר מדברי הרא"ש דיש מצות ביקור חולים גם כאשר בא לבקר ומצא את החולה ישן, והטעם מפני שאח"כ יאמרו לחולה שבא פלוני לבקרו ויהיה לו נחת רוח בכך.

ויש להקשות, שבגמ' נדרים (דף מ' ע"א) מבואר ב' טעמים למצות ביקור חולים, או שעל ידי שמבקר עוזר לחולה וע"כ גורם לו חיות, או שע"י שמבקר הוא יודע את מצבו ומתפלל עליו שיבריא ויחיה, ומעתה באופן שכתב הרא"ש שמקיים ביקור חולים גם כשהחולה ישן מפני שיהיה לו נח"ר כשיגידו לו, יל"ע דאם איירי באופן שדאג לצרכי החולה והתפלל עליו, א"כ מדוע כתב הרא"ש שהטעם מפני שיהיה בכך נח"ר לחולה כשיגידו לו, ואם איירי שלא דאג לצרכי החולה ולא התפלל עליו, א"כ מדוע נחשב שקיים את המצוה.

ויש להקשות ממה שכתב רש"י בפסוק הקודם 'ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה, שחור לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה', וכיון שלא הביאו לחם א"כ מה שייך כוס של ברכה, שזה רק בברכת המזון.

ובמאמר הנפש לרמ"ע מפאנו (פרק י"א) כתב ליישב, שבדורות הראשונים (עוד קודם מתן תורה) שהיו מברכים רק ברכת הזן, היו מברכים ברכה זו על כל מידי דזין, ורק לאחר מתן תורה נתחדשה ההלכה שרק על פת מברכים ברכת המזון, וא"כ אע"פ שהמלאכים לא אכלו פת, הם ברכו ברכת הזן, וזה היה על כוס, ושפיר היה כוס של ברכה.

ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בדעת נוסה כתב ליישב דעת המדרש כאן כשיטת רבן גמליאל במשנה בברכות (דף מ"ד ע"א) שאף על שבעת המינים מברכים ברכת המזון, או כשיטת ר"ע שם שעל כל מידי דקבע מזונו עליו מברך ברכת המזון ואפילו שלק, וא"ש שפיר הוא כוס של ברכה.

ובספר תורה תמימה כתב שדחוק לומר דאתא כר"ע, וכתב דצ"ל דאיירי בסתם כוס שברכו עליו והיו כוס של ברכה.

והנה בגמ' בבא מציעא (דף פ"ו ע"ב) איתא 'אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם, ואכלו סלקא דעתך, אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו', ומלשון הגמ' משמע שהם היו נראין כמי שאכלו לחם, ובתוס' שם הביאו מסדר אליהו רבה שכתוב שם 'לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין, אלא אוכלין ושותין ממש, מפני כבודו של אברהם ופליגא אזהכא', ועכ"פ מבואר שהוא הביא לפניו לחם, וזה דלא כהגמ' שם בהמשך שהביא רש"י שפרסה שרה נדה ולא הביא להם הלחם, ויל"ע.

למה אברהם אבינו לא הביא לחם בפני האורחים

בעיקר מה שהביא רש"י מהגמ' בבבא מציעא שהטעם שאברהם אבינו לא הגיש להם את הלחם מפני שזה נטמא משרה שפירסה נדה, יש להקשות שהרי בגמ' (שם) מבואר שהם נדמו לו כערביים, ורש"י הביא זאת בפסוק ד', וא"כ מה היה חששו של אברהם אבינו שלא הגיש לערביים עיסה טמאה. ועמד בזה רבנו בחיי כאן, וכתב 'ואולי כוונת החכמים שלא רצה להאכילם ממה שלא הורגל לאכול ממנו', ולכאורה כוונתו שאין זה דרך ארץ להביא לאורחים מאכל שהוא עצמו לא אוכל, ואצל אברהם אבינו זה היה בדרגה שאפילו לפני ערביים הוא מקפיד לא ליתן להם מאכל שהוא עצמו לא אוכל. ועוד כתב רבנו בחיי, שהרי זה היה בפסח, ואברהם אבינו חשש שבאותו זמן שנטמאה היא סילקה ידיה מן העיסה, כיון שאברהם אבינו היה אוכל חולין בטהרה, ואברהם אבינו חשש שבאותו זמן העיסה החמיצה, והיא אסורה אפילו בהנאה מפני איסור חמץ, ע"ש.

וכתב החתם סופר ליישב, שהרי זה היה ביו"ט, וביר"ט הותר לבשל רק עבור ישראל ולא עבור נכרי, אלא שהדין הוא שאם בישל עבור ישראל מותר להרבות בשיעורים כיון שזה ראוי אף לישראל, אבל כיון שנטמאה העיסה וזה כבר לא ראוי לישראל, א"כ היה אסור לו לבשל עבורם, וכ"כ בשו"ת בית אפרים (בהקדמה לחלק יו"ד).

עוד י"ל, שהרמב"ן בפרשת ויצא כתב ז"ל 'כי היו הנדות בימי הקדמונים מרוחקות מאד, כי כן שמן מעולם 'נדות' לריחוקן, כי לא יתקרבו אל אדם ולא ידברו בו, כי ידעו הקדמונים בחכמתם שהבלן מזיק, גם מבטן מוליד גנאי ועושה רושם רע כאשר בארו הפילוסופים כו', והיו יושבות בדד באהל לא יכנס בו אדם כו', ואסור ליהנות ממעשה ידיה, ולפ"ז י"ל שלכן לא רצה אברהם אבינו להנות ממעשי ידיה, וביותר יתכן שאף הערביים הקפידו לא לאכול ממעשי ידיה של נדה.

.....

להיזהר מההשפעה של הסביבה

"וישכם אברהם בבקר..." (כ"ב - ג).

כתב רש"י, נזדרז למצוה.

בגמ' פסחים (דף ד' ע"א) איתא 'תניא כל היום כשר למילה אלא שזרזים מקדימים למצות, שנאמר וישכם אברהם בבקר', ומבואר שהגמ' למדה מכאן את ענין זרזים מקדימים למצות.

הנה יש להקשות, מדוע הגמ' לא למדה ענין זה של זרזים מקדימים מהפסוק לעיל (כ"א - ז') לגבי שילוח ישמעאל, שכתוב שם 'וישכם אברהם בבקר', [ואמנם ממש"כ בפסוק (י"ט - כ') לאחר הפיכת סדום] וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'...". אין להקשות, כיון דלא היה שם השכמה לצורך מצוה, ואין להוכיח להא דזרזים מקדימים למצות, ועי' תוס' המצוין בסמוך]. אך משילוח ישמעאל הרי שם אמר לו הקב"ה לשמוע לקול שרה והיו מצוה [וכ"כ המלבי"ם], וא"כ הוי מצוה ואפשר ללמוד מהתם דזרזים מקדימים למצות.

ושמעתי מידידי הגאון רבי אליהו פאלק זצ"ל בעל מחבר שו"ת מחזה אליהו ועוד.... דמשילוח ישמעאל יש לומר דאין ללמוד לשאר מצוות, דהתם על ידי השיהוי חשש אברהם שמא ילמד יצחק מדרכיו הרעים של ישמעאל, וא"כ יש חשש שמא יהיה נזק אם לא יקדים לשולחו, אך בשאר מצוות אין ראייה לזרזים מקדימים למצות.

ויש דבר מענין, שבתפילת שמונה עשרה כתוב ג' פעמים 'מהרה' לגבי גאולה, 'וגאלנו מהרה למען שמך', 'וכסא דוד מהרה לתוכה תכין', 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח', אך בברכת ולמלשינים לבד כתוב עוד ג' פעמים 'מהרה', 'וכל אויבך מהרה יכרתו והזדים מהרה תעקר... במהרה בימינו', והטעם בזה, מפני שמהרשעים צריך להתרחק במהרה, בלי התמהמהות, וכל רגע שנמצאים ח"ו ליד הרשעים, צריך להיזהר מאוד מהשפעתם הרעה.

.....

עבודת אברהם אבינו ככהן גדול ביום כיפור

"ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים..." (כ"ב - י"א).

יש כמה פירושים מה הטעם שכתוב כאן שהמלאך קרא 'מן השמים'.

בפירוש הטור על התורה כתב שהדבר היה נחוץ, שמא עד שירד המלאך מן השמים ישחטנו בינתיים, ולכן מיד מן השמים דיבר עמו.

ושמעתי מידידי רבי יוסף שטרן שליט"א, שהרי ידוע שעל ידי כל פעולה שאדם עושה נברא בשמים מלאך, וא"כ יש לומר שהמלאך שקרא לאברהם מן השמים זה היה המלאך שנברא על ידי הפעולות שעשה אברהם אבינו לעקידת יצחק, וא"כ המלאך היה בשמים ולא היה לו שהות לירד לארץ.

[והוסיף עוד, שיל"פ מה שאומרים בתפילה 'רפואה שלימה מן השמים' הכוונה כנ"ל שתבוא הרפואה במהרה בלא שהות מן השמים, ובלי המתנה עד שירד המלאך לארץ].

בספר משך חכמה (פסוק י"ז) כתב ליישב וז"ל 'לפי שבעת העקידה שהיה מקריב אברהם בנו להשם יתברך, היה אז התגלות אלוקית כמו שהיה לכהן גדול ביום הכיפורים לפני ולפנים, שעל זה נאמר 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד', ופירש בירושלמי (יומא פרק א' הלכה ה'), אפילו אותן שכתוב 'פניהם פני אדם', לכן לא היו יכולים להיות על ההר אז, רק קרא מן השמים, שהמלאך לא היה יכול לגשת אל ההר, לכן אמרו (במדרש רבה) כי אברהם היה ככהן גדול אז בעת העקידה, ולכן לא היו יכולים המלאכים לבא שמה'. ומבואר לפי דברי המשך חכמה שאברהם בשעת העקידה היה ככהן גדול ביום הכיפורים, ושמעתי לפ"ז ליישב דלכאורה קשה דמבואר בחז"ל שאברהם אבינו היה בדעתו לעשות את כל הד' עבודות ביצחק, וכמו שהביא רש"י (פסוק י"ג) 'על כל עבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן', והרי אם באמת יצחק היה נשחט אזי אברהם אבינו היה אונן, ואונן פסול לעבודה, אכן לפי דברי המשך חכמה א"ש, שהרי הוא היה ככה"ג שעובד אף אונן.

ובספר הש"ך עה"ת כתב שאם המלאך היה מדבר עמו מן הארץ, אז אברהם אבינו היה טוען לפניו 'דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים', והוא לא היה נמנע מלשחוט, לכן הוא דיבר אליו מן השמים לומר שגזירת עילאין היא.

.....

'מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו'

התוס' יו"ט בתענית (פ"ב מ"ד) מביא מהר"ן שאברהם אבינו התפלל על הצלתו של יצחק, וזהו התפילה שאברהם אבינו התפלל בהר המוריה.

אכן צ"ב שהרי במדרש משמע שאברהם אבינו היה חפץ לקיים את מה שהקב"ה ציווהו לשחוט את יצחק, וכמו שהביא רש"י (פסוק י"ב) שאברהם אבינו אמר למלאך 'אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום'.

אמנם יש שפירשו שהכוונה לתפילה שהתפלל אברהם אבינו על האיל ששחט במקום יצחק, וכמבואר בחז"ל שעל כל עבודה ועבודה שעשה באיל אמר יה"ר כאילו שזה מתקיים ביצחק, וזה התפילה שאברהם אבינו התפלל בהר המוריה.

וכע"ז כתב ראש ישיבת פוניבז' מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א בספרו בד קודש עה"ת, דאיתא בחז"ל שאפרו של יצחק צבור על גבי המזבח, ולכאורה תקשי שהרי בפועל הוא לא הקריבו, וא"כ מה שייך לומר שאפרו צבור על גבי המזבח, וביאר, שהכוונה לאפר של האיל, וכמו שהתפלל אברהם אבינו על כל עבודה ועבודה כאילו שהיא עשויה בבני, ותפילתו התקבלה.

עוד י"ל, שבתרגום יונתן כאן מבואר שאברהם אבינו התפלל שהקב"ה יזכור את זכות העקידה לבניו, וכן מבואר כאן במדרש, ולפ"ז מבואר היטב שאנחנו מתפללים שהקב"ה יענה לנו לאותה תפילה שאברהם אבינו בעצמו התפלל בהר המוריה, שהקב"ה יזכור לנו את זכות עקידת יצחק.

נתרם לעילוי נשמת מרת חנה שרה ע"ה בת הרב אשר ז"ל • נלב"ע ט"ו מרחשון • ת.נ.צ.ה.ה.

לעילוי נשמת מרן החזון איש
רבינו אברהם ישעיהו בן רבי שמריהו יוסף קרליץ זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו מרחשון תשי"ד • ת.נ.צ.ה.ה.

לעילוי נשמת ראש ישיבת פוניבז'
מרן הגאון רבינו אלעזר מנחם שך זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו מרחשון תשס"ב • ת.נ.צ.ה.ה.